

dat duizendtal kinderen wordt voorgesteld als motief voor dit wetsvoorstel en gebruikt wordt als neutrale vlag, om een lading van zeer verdacht gehalte n.l. de feitelijke afschaffing der verplichte vaccinatie voor de bijzondere scholen, waarom het de Antirevolutionairen te doen is, te dekken, zoo zou het, dunkt mij, onder zekere omstandigheden gewenscht kunnen zijn, deze concessie te doen, om daarmee het gevaar voor de volksgezondheid af te wenden, dat in ongewijzigde aanneming van dit wetsvoorstel gelegen is.

Volkomen eens ben ik het met Dr. GÖRTE, dat niet krachtig genoeg tegen dit wetsvoorstel kan worden geageerd en in de eerste plaats de Maatschappij gerechtigd en verplicht is haar waarschuwend stem te doen hooren, waar zoo'n volksgezondheidsbelang bij uitnemendheid als de verplichte vaccinatie zoo belangrijk dreigt geschaad te worden.

Als men weet, dat de groote meerderheid der ouders, die hun kinderen naar de „School met den Bijbel” zenden, om allerlei redenen volstrekt geen „aanbidders van het vaccinekalf” zijn en dat op 15 Jan. l.l. het aantal leerlingen dier scholen 112116 bedroeg, dan is het duidelijk, dat eenige jaren na het inwerkingtreden van zoo'n wetje, het aantal „Pockenfähigen” hoogst bedenkelijk zou zijn toegenomen. Daarom acht ik het dringend noodzakelijk, dat de Maatschappij tegenover de volksvertegenwoordiging zich duidelijk uitspreke over de beteekenis van dit wetsvoorstel ten opzichte van de volksgezondheid.

Het zenden van een adres aan de volksvertegenwoordigers, zooals Dr. GÖRTE voorstelde, lijkt mij veel doeltreffender dan het aannemen van een motie ten aanzien van deze zaak. Dan zal de verplichte vaccinatie der schoolkinderen althans toch moeilijk op valsche geneeskundige bezwaren en beschouwingen kunnen worden afgeschaft. Wil de volksvertegenwoordiging met een beroep op het vaderrecht, dat overigens op allerlei manieren terwille der kinderen verkort is door wetten, het wetsvoorstel toch aannemen en zodoende handelen volgens het gezegde: vive le principe! périsse le monde, welnu, dat is voor haar rekening. Zij zal dan later, als de wrange vruchten van zoo'n wet aan den dag komen, niet kunnen zeggen, dat zij niet gewaarschuwd is.

N. Tonge, 21 April 1903.

C. VAN GELDER,

WATERPOKKEN OF KINDERPOKKEN?

Daar ik met volle waardeering van de opvatting van mijn tegenstanders, in mijn overtuiging dat de persoon in quaestie geleden heeft aan kinderpokken (of gewijzigde pokken) volstrekt niet ben geschokt, acht ik ter voorkoming van misverstand mij aan mij zelf verplicht beleefd opname te vragen voor de volgende regels.

Den 30sten Augustus 1902 werd mij namens den toenmaligen Inspecteur van de volksgezondheid te 's-Gravenhage opgedragen te onderzoeken of een zekere 34-jarige behangersknecht ook geleden kon hebben aan pokken (of gewijzigde pokken, wat voor de wet immers hetzelfde is). Dat ik mij bij afwezigheid van den Voorzitter der gezondheids-commissie aan die opdracht niet mocht onttrekken spreekt van zelf.

Bedoelde persoon dan was, volgens een door hem den 30sten Aug. 1902 onderteekende en bij mij berustende verklaring, na zich eenige dagen te voren vermoeid en onbehagelijk te hebben gevoeld den 12den Juli 1902 bedlegerig geworden. Gedurende de eerste dagen gevoelde hij zich heel koortsig. Hij had uitslag over zijn geheele lichaam; zijn gezicht en zijn hoofd waren volgens zijn zeggen één korst. In den nacht van 16 op 17 Juli had hij zoo'n keelpijn dat zijn vrouw 'snachts den dokter moest halen. Hij kon gedurende drie à vier dagen alleen vloeibaar voedsel doorkrijgen. Na tien dagen gelegen te hebben mocht hij eens een uur uit zijn bed. Zijn gewone werk heeft hij eerst vier weken na het begin zijner ziekte hervat.

Toen ik hem den 30sten Augustus, dus ongeveer zeven weken na het begin der ziekte, zag, was zijn gezondheidstoestand goed.

Hij zag er echter in zijn gezicht precies zoo uit als iemand die pokken heeft gehad, nl. vol litteekens, of wat men gewoonlijk zoo noemt, en deze waren ook over zijn geheele lichaam verspreid. Ik zeg litteekens of wat men gewoonlijk zoo noemt. Ieder deskundige weet wat men daarmee in zoo'n geval op dat tijdstip bedoelt. Niemand kan met zekerheid voorspellen hoeveel van die zoogenaamde litteekens weer zullen verdwijnen. Het zijn de kenteekenen van de pas doorgestane ziekte in den vorm van gepigmenteerde vlekken, die zelfs na maanden nog geheel kunnen verdwijnen.

Op de plaatsen waar de cutis zelf door verettering is verwoest kan de genezing slechts door litteekenvorming tot stand komen. Deze litteekens blijven dan door het geheele leven bestaan. Het ontbreken dier door verettering ontstane litteekens geeft echter niemand recht te beweren, dat iemand geen pokken (of gewijzigde pokken) gehad kan hebben.

Bij den behanger waren ter terechtzitting op 13 Maart 1903 zulke litteekens aanwezig, volgens zijn eigene verklaring op plaatsen waar hij vóór zijn ziekte geen litteekens had gehad.

Dat ik door het zien van die litteekens nog versterkt ben in mijn overtuiging, dat de man aan pokken (of gewijzigde pokken) heeft geleden, spreekt van zelf. Dat het aantal litteekens niet grooter is kan wel in verband staan met het feit dat de bedoelde persoon als kind is ingeënt, waarvan ik de litteekens heb geconstateerd.

Is het noodig te verzekeren, dat het mij bekend is, dat windpokken bij volwassenen kunnen voorkomen, dat men daarbij wel eens puisten aantreft, die litteekens kunnen nalaten, dat de koorts soms vrij hevig kan zijn? Ik heb dat alles voor het kantongerecht verklaard.

Maar wat mij niet bekend is en wat ik ook niet geloof is, dat een volwassen patiënt met windpokken vier dagen na het begin der ziekte het geheele gezicht als het ware met één korst bedekt kan hebben, dat hij tegelijkertijd zoo'n hevige keelpijn kan hebben, dat de dokter 'snachts moet worden geroepen en dat zeven weken na het begin der ziekte de gewezen patiënt er precies zoo uit kan zien als iemand die kinderpokken heeft gehad, nl. het gezicht vol gepigmenteerde vlekken en deze zelfde vlekken over het geheele lichaam verspreid.

Dat de aanleiding van de opdracht van den toenmaligen inspecteur bestond in een geval van pokken bij een buurvrouw in hetzelfde huis wonend, een

paar weken na de ziekte van den behanger, is reeds op blz. 799 van dit *Tijdschrift* vermeld.

Rotterdam, 27 April 1903.

Dr. s. J. HALBERTSMA.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

LONDEN. — Pokken en maatschappelijke welstand. *The Brit. med. Journ.* van 25 April blz. (981) maakt melding van een statistische studie van W. R. MACDONELL, die uit gegevens der pokken-epidemie te Glasgow afleidt, dat de niet-ingeënte personen *niet* bij voorkeur uit de lagere welstandsklassen afkomstig zijn, en daarom de grootere sterfte onder ongevacineerden *niet* aan geringer weerstandsvermogen mag worden toegeschreven. Wel is er eenig verband tusschen maatschappelijken welstand en het weerstandsvermogen tegen pokken waar te nemen.

Het *Tijdschrift* merkt dan ook op, dat in de hogere standen, toen de inenting onbekend was, talloze personen aan de pokken stierven: 1774 een koning van Frankrijk, 1711 een dauphin, 1741 een koningin van Zweden, 1727 een keizer van Rusland, verder, in dezelfde eeuw, voorzoover bekend, nog één keizer, twee keizerinnen, zes aartsbisschoppen en aartsbisschoppinnen en twee keurvorsten. Stadhouder Willem III verloor aan de pokken zijn ouders, zijn vrouw, een oom, een neef, een nicht en . . . . . zijn gezondheid.

HALLE. — Duitse geneeskundige tijdschriften. De Oberbibliothecar Dr. E. ROTH doet in de *Münch. med. Wochenschr.* een opgave van het aantal der geneeskundige tijdschriften in Duitschland in de jaren 1853, 1875 en 1901. Het volgende uittreksel zijner statistieken toont voldoende aan, dat het schrijven (ook het lezen?) bij de medici zeer is toegenomen. Verzamelingen als die van VOLKMANN, alsook pharmacologische en anthropologische tijdschriften zijn in de statistiek niet opgenomen.

	1853	1875	1891
Algemeene tijdschriften.....	32	38	77
Anatomie en physiologie.....	1	7	23
Pathologie en Therapie, verpleging.....	4	5	47
Vrouwenziekten.....	3	3	10
Kinderziekten.....	1	2	5
Chirurgie (oog-, oor- en tandheelkunde).....	2	12	34
Hygiëne, psychiatrie, enz.....	3	15	45
Veeziekten.....	4	11	18
Totaal.....	50	93	257

De tijdschriften zijn doorgaans duurder dan vroeger. Het meest is wel opgeslagen de *Vierteljahrschr. f. Dermatologie*, die 1875 26.50 Mk. kostte, en nu, als *Archiv. f. Dermatologie* 108 Mk. De *Münch. med. Wochenschr.* kost nu 24 Mk., in 1875, als *Aerztl. Intelligenzblatt*, 14 Mk.